



มาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน Legal Measures Against Serious Crimes Committed by Children and Youth

เจียมจิต สุวรรณน้อย^{1*} และทัชชพร มหาถลาง²

Cheamchit Suwarnnoi^{1*} and Thatchaporn Mahathalaeng²

^{1,2}อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

^{1,2}Lecturer from the Faculty of Law Sripatum University

Corresponding Author Email: cheamchit.su@spu.ac.th

Received: 30 August 2025 Revised: 10 September 2025 Accepted: 14 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน และ 2. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน ซึ่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกต้องเผชิญ แม้กฎหมายไทยได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แต่ยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการที่มาตรการทางกฎหมายนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความรู้สึกของสังคมได้อย่างเต็มที่ บทความวิชาการได้มีการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ ตำรา กฎหมาย รายงานการวิจัย บทความในวารสาร เสารสัมมนา บทความ และหนังสือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า 1) มาตรการทางกฎหมายของไทยเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีพัฒนาการและการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมเรื่อยมา โดยองค์กรรัฐที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงคือศาลเยาวชนและครอบครัว กับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ถึงแม้จะเกิดกระแสสังคมเรียกร้องให้ภาครัฐทบทวนกฎหมายอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการลดเกณฑ์อายุความรับผิดชอบของเด็กที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรง ถือเป็นเรื่องที่มีการยกขึ้นกล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวางทั้งในแง่กฎหมาย สิทธิมนุษยชนและแนวทางแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และ 2) การแก้ไขปัญหากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย โดยมีการแก้ไขกฎหมายลดเกณฑ์อายุของเด็กที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรงนั้นอาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดเสมอไป แม้การลดเกณฑ์อายุของเด็กอาจดูเป็นทางออกที่ง่ายแต่ก็มีข้อเสียที่อาจส่งผลกระทบในระยะยาว ทั้งเสี่ยงขัดต่ออนุสัญญาสิทธิเด็กที่มาตรฐานสากล สร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมและการให้โอกาสเด็กและเยาวชนในการแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าการใช้บทลงโทษที่รุนแรง แทนที่จะลดเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชน บทความทางวิชาการนี้ได้เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน โดยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและมาตรการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, การกระทำความผิดร้ายแรง, เด็กและเยาวชน



Abstract

This academic article consists purposes were 1. to study legal measures for serious juvenile delinquency and 2. to analyze and recommend legal measures for serious juvenile delinquency. Juvenile delinquency is a problem that many countries around the world face. Although Thai law has established legal measures to support juvenile delinquency, there are still several limitations and problems that prevent legal measures from fully responding to societal sentiment. This academic article reviews literature related to the development of legal measures for serious juvenile delinquency, including textbooks, laws, research reports, journal articles, seminar documents, articles, and electronic books. The study found that 1) Thailand's legal measures regarding juvenile delinquency have been evolving and improving to align with the social context. The government agencies with direct responsibilities are the Juvenile and Family Court and the Department of Child Observation and Protection, Ministry of Justice. Despite widespread public calls for the government to review criminal laws, particularly lowering the age of criminal liability for children who commit serious crimes, this issue has been widely discussed in terms of law, human rights and crime resolution 2) Addressing juvenile delinquency in Thailand by amending the law to lower the age of juvenile delinquency may not always be a good option. Although lowering the age of juvenile delinquency may seem like an easy solution, it has potential long-term downsides and risks violating the international convention on the rights of the child. Balancing social protection and providing opportunities for children and youth to correct their behavior is crucial, rather than resorting to harsher penalties. Instead of lowering the age of juvenile delinquency, this academic article recommends legal measures addressing serious juvenile delinquency by amending laws and social measures to enhance their effectiveness.

Keywords: Legal Measures, Serious Crimes, Children and Youth

บทนำ

ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทางด้านดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนด้านสุขภาพ จิตใจและอารมณ์ รวมทั้งอาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มรุนแรงและมีความโหดร้ายเพิ่มขึ้นไม่แพ้การกระทำของผู้ใหญ่ ทั้งผู้ก่อเหตุรุนแรงก็มีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ เช่น กรณีเด็กชายวัย 14 ปี ซึ่งมีอาการผิดปกติทางจิตก่อเหตุใช้อาวุธปืนดัดแปลงที่ซื้อมาจากสื่อออนไลน์กราดยิงประชาชนในห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน กรุงเทพมหานคร ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน และบาดเจ็บ 4 คน กับกรณีกลุ่มเด็กและเยาวชนรวม 5 คน อายุ 13 ปี ถึง 16 ปี ที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว รุมทำร้ายหญิงเร่ร่อนสติไม่ดีและติดสุราเรื้อรังแล้วนำขึ้นรถจักรยานยนต์พาไปทิ้งบ่อน้ำจนถึงแก่ความตาย (นพรัฐ พรวนสุข, 2567) สร้างความหวาดกลัวให้แก่ประชาชนและเป็นจุดเริ่มต้นของข้อถกเถียงในสังคมไทยว่า ควร

แก้ไขกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในทางอาญาโดยลดอายุขั้นต่ำและบังคับโทษกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงและดำเนินคดีให้เด็ดขาดมากขึ้นหรือไม่ (ดวงพร เพชรคง, 2567)

ปัญหาการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงของเด็กและเยาวชนได้สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนอย่างมากเพราะการก่ออาชญากรรมมีความโหดร้ายรุนแรงมากขึ้น สวนทางกับอายุของเด็กผู้ก่ออาชญากรรมที่น้อยลงเรื่อย ๆ แต่เมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับดำเนินคดีกฎหมายกลับปกป้องคุ้มครอง กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 บัญญัติว่า เด็กอายุกว่าสิบสองปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499) ซึ่งเป็นบทบัญญัติยกเว้นโทษโดยพิจารณาแต่เพียงเงื่อนไขอายุเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาว่าเด็กนั้นกระทำความผิดอาญาร้ายแรงเพียงใด ทำให้ผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อและสังคมรู้สึกไม่ปลอดภัยเนื่องจากกฎหมายมิได้คุ้มครองสังคมจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงของเด็กนั้น เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กหรือเยาวชนว่าสมควรได้รับยกเว้นโทษหรือลดโทษหรือไม่ เพียงใด (วาสนา ภัทรนันท์กุล และสุขสมัย สุทธิบดี, 2565) ทั้งเกิดกระแสสังคมเรียกร้องให้บททวนกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและบังคับโทษกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนให้เด็ดขาดมากขึ้น ด้วยความหวังว่าการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนจะลดลงเนื่องจากเกรงกลัวถูกลงโทษ (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) อีกทั้งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเด็กและเยาวชนเป็นหลัก โดยเน้นแก้ไข ฝึกอบรมและสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553) แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อและความรู้สึกของบุคคลในครอบครัวผู้เสียหายซึ่งอาจต้องสูญเสียหรือได้รับความเสียหายร้ายแรงจากการกระทำผิดเหล่านั้นว่าจะสามารถเยียวยาฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมอย่างไร ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคม (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567)

ดังนั้น จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าควรมีการปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน แม้กฎหมายไทยได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แต่ยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการที่มาตรการทางกฎหมาย เนื่องจากปัญหาการก่ออาชญากรรมในเด็กและเยาวชนที่มีความโหดร้ายรุนแรงเพิ่มขึ้นสวนทางกับอายุของผู้ก่ออาชญากรรมที่น้อยลงเรื่อย ๆ แต่เมื่อเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นถูกจับดำเนินคดีกฎหมายกลับปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้นเป็นหลัก ทำให้ผู้เสียหายและสังคมรู้สึกไม่ปลอดภัย เกิดการเรียกร้องให้มีการทบทวนกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในทางอาญา จึงได้การศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชนนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 1) ศึกษามาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน และ 2) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน

บทวิเคราะห์

1. การศึกษามาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน

1.1 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ได้รายงานสถิติข้อมูลคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและถูกดำเนินคดีทั่วประเทศในปี 2566 ทั้งหมด 12,602 คดี พบว่าเป็นเด็กและเยาวชนอายุ

เกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี จำนวนมากที่สุด 10,190 คดี และอายุเกิน 12 ปี แต่ไม่ถึง 15 ปี จำนวน 2,407 คดี เมื่อจำแนกกลุ่มฐานความผิดพบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ถูกดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และความผิดต่อพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา โดยระหว่างปี 2565 และ 2566 กลุ่มฐานความผิดที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นสูงสุด 5 อันดับ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยในปี 2566 เด็กและเยาวชนได้ก่อคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายมากถึง 3,330 คดี ทั้งยังใช้อาวุธและวัตถุระเบิดก่อความรุนแรงเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาช่วงอายุ 15 ปี ถึง 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 80 และเด็กอายุ 11 ปี ถึง 14 ปี ร้อยละ 20 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2566)

1.2 กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย อาจแบ่งออก ดังนี้

1.2.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เด็กถือเป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ เป็นพิเศษภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งรัฐบาลทั่วโลกกว่า 196 ประเทศ ให้การรับรองโดยคำนึงว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือทั้งในสภาพแวดล้อมของครอบครัวและการเลี้ยงดูอื่น ๆ บนพื้นฐานของประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสังคม ประกอบด้วยสาระสำคัญในเรื่องสิทธิเด็ก 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม ซึ่งในแง่ของสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองในกระบวนการกฎหมายนั้น เด็กมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมและมีลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวนไปจนถึงการพิจารณาตัดสินจะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (อวิการัตน์ นิยมไทย, 2552)

1.2.2 ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อบุคคลใดฝ่าฝืนกระทำความผิดทางอาญาก็จะต้องรับโทษตามกฎหมาย ส่วนโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำและความรู้สึกของสังคม โดยมีโครงสร้างความรับผิดในทางอาญา กล่าวคือ บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนาเท่านั้น ซึ่งหลักมูลฐานความรับผิดในทางอาญานั้นจะพิจารณาจากโครงสร้างความรับผิด (1) มีการกระทำความผิดประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติ (2) การกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ (3) การกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ โดยประมวลกฎหมายอาญาแบ่งกลุ่มผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งอาจได้รับยกเว้นโทษจำแนกตามอายุเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) มาตรา 73 กลุ่มอายุไม่เกิน 12 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ (2) มาตรา 74 กลุ่มอายุกว่า 12 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจสั่งมาตรการพิเศษสำหรับเด็กโดยเฉพาะ เช่น ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป หรือมอบตัวเด็กให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยดูแลโดยอาจวางข้อกำหนดหรือกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย หรือส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรมตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด (3) มาตรา 75 กลุ่มอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรับผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้นว่าสมควรจะพิพากษาลงโทษหรือไม่ ถ้าไม่ลงโทษก็ให้ศาลให้มีอำนาจจัดการตามมาตรการพิเศษ แต่ถ้าจะลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงถึง

หนึ่ง และ 4) มาตรา 76 กลุ่มอายุตั้งแต่ 18 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่ง หรือจะไม่ลดมาตราส่วนโทษให้ก็ได้

1.2.3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ เป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่การจับกุม สอบสวน จนถึง การพิจารณาคดีและพิพากษาคดีในชั้นศาล โดยมีบทบัญญัติที่มุ่งเน้นฟื้นฟูแก้ไขเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ (มาตรา 119) บุคคลภายใต้บังคับ พ.ร.บ.ดังกล่าวมีสองประเภท ได้แก่ “เด็ก” หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 12 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และ “เยาวชน” หมายถึงบุคคลที่อายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 4) เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด การจับกุม การควบคุม การสอบสวน การแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำจะได้รับการคุ้มครอง รวมทั้งแจ้งเรื่องที่ถูกล่ามโซ่ให้บุคคลหรือผู้แทนองค์กรและผู้อำนวยการสถานพินิจทราบเพื่อให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงและพนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาถึงที่ทำการพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเริ่มขึ้นเมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกส่งตัวมาศาลเพื่อการตรวจสอบการจับ ในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้อง (มาตรา 86 ถึงมาตรา 89) อาจนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในเรื่องการไม่ฟ้องคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ และต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อปรากฏว่าเด็กและเยาวชนนั้นสำนึกผิดและยอมกลับตัวกลับใจสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ไม่ยากและผู้เสียหายยินยอมให้อภัย ทั้งผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนเห็นด้วยกับแผนแก้ไขฟื้นฟูนั้น ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบ ผู้อำนวยการสถานพินิจจะดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูและรายงานให้ศาลทราบ และเมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูครบถ้วนและศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบด้วย เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวจะไม่ถูกฟ้องคดีต่อศาล ทำให้คดียุติลงในชั้นพนักงานอัยการและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ กรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกฟ้องคดีอาญาแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวอาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 132 ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อเบี่ยงเบนออกจากคดีอาญา เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ และมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าการกระทำความผิดนั้นไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร ประกอบกับเด็กและเยาวชนได้สำนึกผิดโดยตั้งใจกลับตนเป็นคนดี และผู้เสียหายยินยอมให้อภัย ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟู เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูครบถ้วนและศาลเห็นชอบ ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ ทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ต้องถูกลงโทษทางอาญาและมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

1.3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ ระบบกฎหมายในหลายประเทศที่ใช้บังคับกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีการพัฒนาและใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะพิเศษของเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เน้นการฟื้นฟูพฤติกรรมและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้กลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น ประเทศสวีเดน ใช้มาตรการทางการศึกษาและจิตวิทยาแทนการลงโทษ โดยเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ไม่ต้องรับโทษทางอาญา แต่จะได้รับการดูแลทางการศึกษาและการฟื้นฟูตามความเหมาะสม ส่วนเยาวชนอายุ 15 ปี ถึง 17 ปี จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลเยาวชน และ

ถ้าจำเป็นก็อาจถูกส่งตัวไปอยู่ “บ้านเยาวชน” ส่วนประเทศนิวซีแลนด์ ระบบกฎหมายเน้นใช้มาตรการต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การจำคุก โดยใช้กระบวนการ “Family Group Conferences” ให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับมาตรการที่เหมาะสมกับเด็ก โดยเน้นการฟื้นฟูและการสร้างโอกาสใหม่ ศาลเยาวชนมีอำนาจพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนอายุ 14 ปี ถึง 16 ปี ส่วนเด็กอายุไม่ถึง 14 ปี ไม่ถูกดำเนินคดีในศาล แต่จะได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตาม Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ซึ่งเน้นการช่วยเด็กให้ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาการเพื่อป้องกันกระทำผิดซ้ำ และมีมาตรการ Family Group Conference (FGC) เป็นกระบวนการประชุมครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องเพื่อหารือเกี่ยวกับวิธีช่วยเหลือและดูแลเด็กที่เหมาะสม และมาตรการ Diversion Programs ที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีในศาลโดยเน้นแก้ไขพฤติกรรมและทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการกระทำผิด กรณีกระทำผิดร้ายแรงหรือเป็นเยาวชนอายุมากกว่า 16 ปี ถึง 18 ปี อาจลงโทษโดยส่งตัวไปยังสถานที่คุมขังเยาวชน สำหรับประเทศญี่ปุ่น เด็กที่กระทำผิดอายุต่ำกว่า 14 ปี ไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา แต่อาจถูกส่งตัวไปศูนย์คุ้มครองเด็ก (Child Guidance Center) เพื่อเข้ารับการดูแล ความรับผิดชอบทางอาญาเริ่มแต่อายุ 14 ปีขึ้นไปจนถึงไม่เกิน 20 ปี ตามกฎหมาย Juvenile Act กรณีกระทำความผิดครั้งแรกหรือไม่รุนแรง อาจดำเนินการฟื้นฟูโดยไม่ต้องลงโทษ หากกระทำผิดร้ายแรงอาจถูกส่งตัวไปสถานพินิจหรือเข้ารับการบำบัดในสถาบันที่เหมาะสม กรณีความผิดครั้งแรกและไม่ได้มีเจตนาให้เกิดความเสียหายรุนแรงหรือมีพฤติกรรมดีระหว่างการพิจารณา ศาลครอบครัว (Family Court) อาจใช้มาตรการทางสังคม เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมหรือส่งไปสถานบำบัดหรือสถาบันฟื้นฟู กรณีกระทำผิดร้ายแรงอาจถูกลงโทษจำคุกแต่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและใช้เป็นทางเลือกสุดท้าย ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน เดิมกฎหมายอาญา มาตรา 17 กำหนดเพดานอายุขั้นต่ำสุดของเด็กที่จะต้องรับผิดชอบทางอาญาอยู่ที่อายุ 14 ปี ในกรณีที่ก่อเหตุร้ายแรง เช่น ฆาตกรรม ช่มชู้ หรือการกระทำก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้อื่นและสังคม ถ้าเป็นคดีอาญาอื่น ๆ อายุขั้นต่ำอยู่ที่ 16 ปีขึ้นไป ที่ต้องรับผิดชอบทางอาญา แต่จะได้รับโทษเบากว่าบุคคลอายุ 18 ปีขึ้นไป ต่อมาภายหลังเกิดเหตุการณ์เด็กจีนอายุ 13 ปี ฆ่าข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงอายุ 10 ปี แล้วไม่ต้องรับโทษทางอาญาตามกฎหมายก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคม รัฐจึงปรับแก้กฎหมายอาญาโดยลดเพดานอายุเด็กจากอายุขั้นต่ำ 14 ปีขึ้นไป เป็นอายุ 12 ปีขึ้นไปสำหรับกรณีกระทำความผิดร้ายแรง เช่น ฆาตกรรมโดยเจตนา ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนาเพื่อทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับอันตรายสาหัสโดยใช้วิธีโหดร้ายเป็นพิเศษ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2564 สำหรับเด็กที่อายุไม่ถึงเกณฑ์รับผิดชอบทางอาญา หากกระทำความผิดจะไม่ถูกดำเนินคดี แต่จะมีโทษทางปกครองและความรับผิดชอบทางแพ่งสำหรับผู้ปกครอง โดยเด็กนั้นอาจต้องเข้ารับการปรับปรุงพฤติกรรมและให้การศึกษาพิเศษตามความจำเป็น

2. การวิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน

ปัญหาการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงของเด็กและเยาวชนได้สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนอย่างมากเพราะการก่ออาชญากรรมมีความโหดร้ายรุนแรงมากขึ้น สวนทางกับอายุของเด็กผู้ก่ออาชญากรรมที่น้อยลงเรื่อย ๆ แต่เมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับดำเนินคดีกฎหมายกลับปกป้องคุ้มครอง กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 บัญญัติว่า เด็กอายุต่ำกว่าสิบสองปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งเป็นบทบัญญัติยกเว้นโทษโดยพิจารณาแต่เพียงเงื่อนไขอายุเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาว่าเด็กนั้นกระทำความผิดอาญาร้ายแรงเพียงใด ทำให้ผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อและสังคมรู้สึกไม่ปลอดภัยเนื่องจากกฎหมายมิได้คุ้มครองสังคมจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงของเด็กนั้น เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กหรือเยาวชนว่าสมควรได้รับยกเว้นโทษหรือลดโทษหรือไม่ เพียงใด ทั้งเกิดกระแสสังคม

เรียกร้องให้ทบทวนกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและบังคับโทษกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนให้เด็ดขาดมากขึ้น ด้วยความหวังว่าการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนจะลดลงเนื่องจากเกรงกลัวถูกลงโทษ อีกทั้งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเด็กและเยาวชนเป็นหลัก โดยเน้นแก้ไข ฝึกอบรม และสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อและความรู้สึกของบุคคลในครอบครัวผู้เสียหายซึ่งอาจต้องสูญเสียหรือได้รับความเสียหายร้ายแรงจากการกระทำผิดเหล่านั้นว่าจะสามารถเยียวยาฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิมอย่างไร ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคม

การลดเกณฑ์อายุความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรงเป็นเรื่องที่ถกเถียงอย่างกว้างขวางทั้งในแง่กฎหมายสิทธิมนุษยชน และแนวทางแก้ไขปัญหอาชญากรรม โดยฝ่ายสนับสนุนมีข้อสนับสนุนในการลดเกณฑ์อายุว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนบางคนนั้นมีวุฒิภาวะรับผิดชอบเพียงพอเนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและมีพัฒนาการทางสติปัญญาสามารถรับรู้ผิดชอบชั่วดีได้รวดเร็วใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ สามารถเข้าใจผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาและตั้งใจที่จะกระทำความผิดร้ายแรง เช่น ฆาตกรรมหรือข่มขืนกระทำชำเรา การลดเกณฑ์อายุความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กลงจะทำให้เด็กตระหนักถึงผลของการกระทำผิดและเป็นการป้องกันการใช้อำนาจของกฎหมายในกรณีที่ผู้ใหญ่ใช้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพราะรู้ว่าจะไม่ต้องรับโทษหรือได้รับโทษน้อยกว่าผู้ใหญ่ จึงใช้ความเป็นเด็กหรือเยาวชนเป็นข้ออ้างในการก่ออาชญากรรมโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย การลดเกณฑ์อายุจะช่วยปิดช่องโหว่กฎหมาย หากกฎหมายมีบทลงโทษกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาที่เหมาะสมและจริงจังจะทำให้เด็กหรือเยาวชนที่คิดจะกระทำความผิดต้องตระหนักถึงผลเสียจากการกระทำซึ่งจะช่วยยับยั้งและลดโอกาสที่จะก่ออาชญากรรมลงได้ ส่วนเด็กและเยาวชนที่ต้องรับผิดชอบทางอาญาจะเกิดความเกรงกลัวไม่หวนไปกระทำความผิดซ้ำอีก ทั้งยังช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมโดยปลูกฝังจิตสำนึกด้านกฎหมายและจริยธรรมตั้งแต่อายุยังน้อย กรณีที่เด็กก่ออาชญากรรมร้ายแรงแล้วไม่ต้องรับผิดชอบอาญาอย่างเหมาะสมถือเป็นการละเลยต่อสิทธิของผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งแนวทางการบังคับใช้กฎหมายในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการแก้ไขกฎหมายอาญาโดยลดอายุความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กขึ้นต่ำจากอายุ 14 ปี เป็น 12 ปี สำหรับความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท เช่น การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาหรือการทำร้ายร่างกายที่ส่งผลให้เหยื่อเสียชีวิตหรือพิการอย่างร้ายแรง โดยจุดประสงค์เพื่อจัดการกับปัญหอาชญากรรมร้ายแรงที่กระทำโดยเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2017 จีนมีรายงานว่าผู้กระทำผิดที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ของอาชญากรรมที่ก่อโดยเด็กและเยาวชนทั้งหมด การแก้ไขกฎหมายก็เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองเด็กและความยุติธรรมในสังคมและอุดช่องว่างกฎหมายที่ทำให้เด็กบางคนหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อและสังคมรู้สึกไม่เป็นธรรมเพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ ทั้งรัฐต้องการให้ระบบกฎหมายสามารถเข้าไปจัดการกับคดีที่มีความร้ายแรงและลงโทษเฉพาะกรณีที่โหดร้ายและพิสูจน์เจตนาได้ชัดเจนเท่านั้น หากไม่ลงโทษอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ โดยรัฐต้องการส่งสัญญาณว่า แม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นเด็ก แต่ความรุนแรงย่อมมีผลตามมา การไม่ลงโทษอย่างใด ๆ อาจบั่นทอนความเชื่อมั่นต่อกฎหมาย การปรับแก้กฎหมายจึงเป็นการพยายามรักษาสอดคล้องระหว่างการคุ้มครองเด็กและความยุติธรรมในสังคม โดยยังคงคุ้มครองเด็กส่วนใหญ่ที่อายุต่ำกว่า 12 ปี หรือเด็กที่กระทำผิดไม่ร้ายแรง ขณะเดียวกันเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี ทั่วไปยังคงได้รับการคุ้มครองตามหลักสากล

ส่วนเหตุผลของฝ่ายที่คัดค้านการลดเกณฑ์อายุของเด็กนั้น เห็นว่า พัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของเด็กและเยาวชนยังไม่สมบูรณ์ โดยหลักจิตวิทยาระบุว่าสมองส่วนหน้าที่ใช้ในการควบคุมการตัดสินใจและพฤติกรรมยังพัฒนาไม่สมบูรณ์จนกว่าจะถึงวัยผู้ใหญ่ การลงโทษรุนแรงอาจทำให้ขาดโอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี ฉะนั้น ระบบยุติธรรมทางอาญาจึงควรเน้นการแก้ไขและฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ และหลักการตามประมวลกฎหมายอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นมุ่งการฟื้นฟูและให้โอกาสเด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีมากกว่าลงโทษแบบผู้ใหญ่ การลดเกณฑ์อายุเพื่อให้เด็กต้องรับผิดชอบทางอาญาย่อมขัดต่อหลักการดังกล่าวและอาจทำให้เด็กติดอยู่ในวงจรอาชญากรรมแทนที่จะได้รับการแก้ไข ทั้งการลงโทษหนักอาจไม่ช่วยลดปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากมีงานวิจัยจำนวนมากบ่งชี้ว่าการเพิ่มความรุนแรงของโทษไม่ได้ทำให้อาชญากรรมลดลงเสมอไปและปัจจัยหลักซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนก่ออาชญากรรมมักเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม เช่น ความยากจน การเลี้ยงดู และการศึกษา จะไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น การแก้ปัญหาคือต้นเหตุจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการลงโทษ ทั้งการลดอายุเด็กให้รับผิดชอบทางอาญาในประเทศจีนก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างว่าไม่สอดคล้องกับแนวทางสากลที่มุ่งเน้นฟื้นฟูและให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนมากกว่าการลงโทษ นอกจากนี้ เด็กที่ถูกดำเนินคดีอาญาและถูกลงโทษยังถูกตีตราซึ่งมีผลกระทบต่อการกลับคืนสู่สังคมในอนาคต ถึงแม้ว่าประเทศจีนมีการแก้ไขและบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวแล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับผลกระทบของการลดเกณฑ์อายุความรับผิดชอบที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ออัตราการเกิดอาชญากรรมอย่างไร ดังนั้น การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคงต้องศึกษาและติดตามผลในระยะยาวต่อไป

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายของไทยเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีพัฒนาการและการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมเรื่อยมา โดยองค์กรรัฐที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงคือศาลเยาวชนและครอบครัว กับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ถึงแม้จะเกิดกระแสสังคมเรียกร้องให้ภาครัฐทบทวนกฎหมายอาญา แต่ทางปฏิบัติหน่วยงานรัฐก็ไม่สามารถทำตามกระแสเรียกร้องได้โดยง่ายเพราะกระบวนการนิติบัญญัติมีขั้นตอนแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายค่อนข้างยุ่งยากและมาตรการกฎหมายที่ใช้บังคับกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้รับการออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและคำนึงถึงการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยเน้นป้องกันการกระทำผิดซ้ำและส่งเสริมการปรับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีมาตรการเฉพาะที่มุ่งเน้นดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยไม่เน้นการลงโทษรุนแรงเหมือนผู้ใหญ่ ทั้งประเทศไทยยังคงต้องผูกพันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งกำหนดหลักการว่ากรณีจะต้องดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน รัฐจะต้องมีกระบวนการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีทั่วไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็ก โดยรัฐภาคีต้องส่งเสริมการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจและการกลับคืนสู่สังคมของเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนพอสมควรหากภาครัฐจะแก้ไขกฎหมายตามกระแสสังคม ดังนั้นอาจต้องย้อนกลับไปสู่จุดเดิมที่องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เด็กรู้จักผิดชอบชั่วดีอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม มาตรการพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนแทนการดำเนินคดีอาญาตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ เช่น การคุมประพฤติ การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นยังมีจุดบกพร่องอยู่หลายประการ กล่าวคือ กฎหมายกำหนดมาตรการไว้เพียงกว้าง ๆ ทำให้ศาลหรือผู้เกี่ยวข้องต้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการที่ใช้ ซึ่งอาจนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่สม่ำเสมอขาดความเท่าเทียมเพราะผู้พิพากษาต่างศาลกันอาจมีแนวปฏิบัติแตกต่างกัน และผู้พิพากษาแต่ละคนอาจกำหนดมาตรการแตกต่างกันสำหรับคดีในลักษณะเดียวกัน ทำให้เด็กหรือเยาวชนในสถานการณ์ใกล้เคียงกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง ทั้งการใช้ดุลพินิจเลือกใช้มาตรการพิเศษที่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยอาจใช้มาตรการที่เบาเกินไปหรือหนักเกินไปเนื่องจากขาดหลักฐานสนับสนุนที่

เพียงพอ เช่น ไม่มีการประเมินความเสี่ยงซ้ำหรือไม่ตรวจสอบให้ได้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำหรือไม่ หรือละเลยการใช้ข้อมูลนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์อย่างเพียงพอในการตัดสินใจ ทั้งอาจตัดสินใจจากอคติโดยความรู้สึกส่วนตัว เช่น มองว่าเด็กดูน่าสงสารจึงเลือกใช้มาตรการที่เบาเกินไปโดยไม่ได้นำถึงความเสี่ยงแรงแห่งพฤติกรรมมาพิจารณาประกอบ หรือบางครั้งเด็กหรือเยาวชนอาจได้รับคำแนะนำถูกสอนให้พูดหรือเตรียมให้การจากที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความให้เสแสร้งสำนึกผิดเทียมเพื่อให้ศาลหลงเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเหมาะสมที่จะนำมาตราการฟื้นฟูมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ โดยเน้นใช้ข้อเท็จจริงบางส่วนเพื่อให้ศาลเห็นว่ากระทำผิดไปเพราะสภาพแวดล้อม ทำให้ศาลตัดสินใจบนข้อมูลที่ไมตรงต่อความเป็นจริง กระบวนการยุติธรรมจะเสียความน่าเชื่อถือ ผู้เสียหายจะรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม หากศาลกำหนดมาตรการเบาเกินไป ทั้งที่พฤติกรรมในการกระทำมีความร้ายแรง รวมทั้งเด็กและเยาวชนนั้นจะไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริงและกลับไปกระทำผิดซ้ำ เมื่อผู้เสียหายและสังคมเห็นว่าระบบกฎหมายไม่เป็นธรรมเอื้อให้เกิดกระทำความผิดได้โดยไม่ถูกลงโทษย่อมก่อให้เกิดกระแสไม่พอใจต่อระบบกฎหมายและเรียกร้องให้ลงโทษเด็ดขาดแทนการกำหนดมาตรการฟื้นฟู ในทางกลับกันหากศาลใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการมากเกินไป เช่น สั่งบำบัดแก้ไขฟื้นฟูแบบเข้มข้นและคุมความประพฤติพร้อมกับให้ชดเชยค่าเสียหายในคดีความผิดเพียงเล็กน้อยก็จะทำให้เด็กหรือเยาวชนรวมทั้งครอบครัวเขาต้องรับภาระมากเกินไป หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องใช้งบประมาณและเวลามากขึ้นโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะส่งผลต่อปริมาณคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากคดีถูกยุติลงก่อนฟ้องร้องหรือก่อนพิพากษา ทำให้ไม่มีโทษที่จะอุทธรณ์ ผู้เสียหายหรือจำเลยอาจไม่เห็นความจำเป็นในการอุทธรณ์เนื่องจากคดีจบลงด้วยการตกลงยินยอม การอุทธรณ์คำพิพากษาถือเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบข้อผิดพลาดการตัดสินใจในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และศาลชั้นต้น หากคดียุติเร็วเกินไปโดยไม่มีอุทธรณ์อาจมีข้อบกพร่องที่ไม่ได้รับการทบทวน ผู้เสียหายย่อมเสี่ยงที่จะไม่ได้รับความเป็นธรรม บางกรณีผู้เสียหายอาจถูกกดดันให้ยอมรับมาตรการพิเศษนั้นทั้ง ๆ ที่ต้องการให้คดีได้รับการพิจารณาอย่างเป็นทางการ ทำให้รู้สึกว่าการกระบวนการยุติธรรมทอดทิ้ง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

ข้อค้นพบเชิงวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ

การศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. มาตรการทางกฎหมายของไทยเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีพัฒนาการและการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมเรื่อยมา โดยองค์กรรัฐที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงคือศาลเยาวชนและครอบครัว กับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ถึงแม้จะเกิดกระแสสังคมเรียกร้องให้ภาครัฐทบทวนกฎหมายอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการลดเกณฑ์อายุความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กที่กระทำผิดอาญาร้ายแรง ถือเป็นเรื่องที่มีการยกขึ้นกล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวางทั้งในแง่กฎหมาย สิทธิมนุษยชนและแนวทางแก้ไขปัญหายาอาชญากรรม โดยฝ่ายสนับสนุนมีข้อเสนอสนับสนุนในการลดเกณฑ์อายุว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนบางคนนั้นมีวุฒิภาวะรู้ผิดชอบเพียงพอเนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย และมีพัฒนาการทางสติปัญญาสามารถรู้ผิดชอบชั่วดีได้รวดเร็วใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ สามารถเข้าใจผลกระทบจากการกระทำผิดอาญาและตั้งใจที่จะกระทำความผิดร้ายแรงมากขึ้น

2. การแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย โดยมีการแก้ไขกฎหมายลดเกณฑ์อายุของเด็กที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรงนั้นอาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดเสมอไป แม้การลดเกณฑ์อายุของเด็กอาจดูเป็นทางออกที่ง่าย แต่ก็มีข้อเสียที่อาจส่งผลกระทบต่อในระยะยาว ทั้งเสี่ยงขัดต่ออนุสัญญาสิทธิเด็กที่มาตรฐานสากล สร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมและการให้โอกาสเด็กและเยาวชนในการแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าการใช้บทลงโทษที่รุนแรง แทนที่จะลดเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชน บทบาททางวิชาการนี้ได้เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายกับการกระทำความผิดร้ายแรงของเด็กและเยาวชน โดยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและมาตรการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดมาตรการที่หลากหลายและการเพิ่มทรัพยากรในการฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยถูกออกแบบเพื่อป้องกันทั้งก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ และต้องมอบโอกาสให้แก่เด็กที่กระทำความผิดและสำนึกผิดได้กลับตัวเป็นพลเมืองดีอย่างเหมาะสม

บทสรุป

เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของเด็กและเยาวชนกับสิทธิผู้เสียหาย จึงควรเลือกใช้มาตรการพิเศษที่เหมาะสมด้วยการพิจารณาอย่างเข้มงวด ให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจโดยมีศาลหรือพนักงานคุมประพฤติช่วยชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการพิเศษว่าการฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนอาจลดการกระทำผิดซ้ำในระยะยาวซึ่งเป็นผลดีต่อสังคมมากกว่าการลงโทษ รวมทั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังโดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ก่อนตัดสินใจใช้มาตรการใด ๆ หนึ่ง ขณะเดียวกันศาลควรสอบผู้เสียหายว่าถูกกระทำอย่างไร เพื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงในการกระทำผิดมาประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งตรวจสอบเจตนาและความร่วมมือของเด็กหรือเยาวชนอย่างจริงจัง ไม่เพียงแต่ดูจากคำให้การในศาลเท่านั้น แต่ควรพิจารณารายงานนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ด้วย ซึ่งมาตรการพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้ควรมุ่งเยียวยาและชดเชยแก่ผู้เสียหายด้วย เช่น กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวชดเชยค่าเสียหายและให้มีการขอโทษอย่างเป็นทางการควบคู่ไปกับการดำเนินมาตรการฟื้นฟู โดยมีระบบติดตามรายงานผลให้ผู้เสียหายทราบว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้นจริงหรือไม่ ฟื้นฟูสำเร็จหรือไม่ และมีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำหรือไม่ กรณีที่สงสัยว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นถูกชักนำให้แสดงความคิดเห็น ศาลอาจเลื่อนการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงซ้ำ หากพบว่าไม่รู้สำนึกอย่างแท้จริงและไม่ให้ความร่วมมือหรือกลับไปกระทำผิดซ้ำ ศาลอาจยกเลิกมาตรการและนำตัวกลับไปดำเนินคดี สำหรับแนวทางแก้ไขเพื่อลดการใช้ดุลพินิจเกินความจำเป็นจึงควรกำหนดแนวปฏิบัติ (Guidelines) ที่ชัดเจนเพื่อลดช่องว่างการใช้ดุลพินิจโดยให้ศาลพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เช่น คดีความผิดเล็กน้อยอาจใช้มาตรการว่ากล่าวตักเตือนและชดเชยความเสียหาย คดีความผิดรุนแรงอาจกำหนดมาตรการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู คุมประพฤติและฝึกอาชีพ เป็นต้น โดยกำหนดให้ต้องพิจารณาพฤติการณ์ในการกระทำผิดประกอบแล้วจึงเลือกใช้มาตรการพิเศษหรือเครื่องมือที่เหมาะสม ทั้งควรมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าคดีประเภทใดควรใช้มาตรการใด คดีประเภทใดควรดำเนินคดีอาญาต่อไป หากผู้เสียหายไม่เห็นด้วยควรมีช่องทางให้อุทธรณ์คำสั่งต่อศาลอุทธรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนและป้องกันการยุติคดีโดยไม่มีเหตุผลที่สมควรเพียงพอ



เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2567). รายงานสถิติคดีประจำปีงบประมาณ ปี 2567. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2568, จาก <https://www.djop.go.th>
- ดวงพร เพชรคง. (2567). กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2568, จาก <https://nakhayat.phatthalung.police.go.th/wp-content/uploads/2023/06>
- นพรัฐ พรวนสุข. (2567). ข่าวลือปลอม: ปัญหาอาชญากรรมเด็ก โจทย์ใหญ่ประเทศไทย แก้ กม.ไม่ใช้ทางออก. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2568, จาก <https://mgronline.com/crime/detail/9670000005002>
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127/ตอนที่ 72 ก, 2553
- ราชกิจจานุเบกษา. (2499). ประมวลกฎหมายอาญา. เล่ม 73 ตอนที่ 95 ก 15 พฤศจิกายน 2499.
- วาสนา ภัทรนันท์ และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2565). บทลงโทษเด็กและเยาวชนกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(2), 310-320.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *การกระทำผิดของเด็ก (Juvenile Delinquency) : เจาะเหตุพฤติกรรมเพื่อป้องกันความรุนแรง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2568, จาก <https://www.nesdc.go.th>
- อริการ์ตัน นิยมไทย. (2552). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้, จุลนิติ กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคง*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2568, <https://ebooks.m-society.go.th>